LATVIJAS NACIONĀLAIS
SIMFONISKAIS ORĶESTRIS

ČAIKOVSKIS, DEBISĪ UN RUBIĶIS

TCHAIKOVSKY, DEBUSSY, AND RUBIĶIS

2022. gada 11. februārī Lielajā ģildē

EVA BINDERE — vijole | violin
KRISTĪNE BLAUMANE — čells | cello

Diriģents | Conductor
AINĀRS RUBIĶIS

Koncerts tiešraidē Latvijas Radio 3 "Klasika", TV4 un Youtube

I DAĻA | PART I

KLODS DEBISĪ (*Debussy*, 1862–1918)
"Spēles" (*Jeux*, 1912–1913)

15–20 min.

MIKLOŠS ROŽA (*Rozsa*, 1907–1995)
Sinfonia concertante vijolei, čellam un orķestrim op. 29

I. *Allegro non troppo*
II. Tēma un variācijas: *Andante*
III. *Allegro con brio*

30–35 min.

II DAĻA | PART II

PĒTERIS ČAIKOVSKIS (*Tchaikovsky*, 1840–1893)
Piektā simfonija miminorā op. 64 | Symphony no. 5 in E minor, op. 64 (1888)

I. *Andante – Allegro con anima*
II. *Andante cantabile*
III. *Valse: Allegro moderato*
IV. *Finale: Andante maestoso – Allegro vivace*

Mežraga solo – Artūrs ŠULTS

45 min.

Kultūras ministrija
VALSTS KULTŪRKAPITĀLA FONDS
Garage demokrātiskās mūsdienu bārs
NEIBURGS
ir
DELFI
3 Latvijas Radio Klasika
EuroPark
MŪZIKAS SAULE

DEBISĪ

Kāda albuma anotācijā bez norādes uz avotu rakstīts, ka Klods Debisī, pēc paša teiktā, vēlējies atdot simfoniskajai mūzikai mazliet dzīvības un brīvības. Te runa par "Prelūdiju fauna diendusai" (pilna orķestrācija 1895. gadā), ko daudzi uzskata par pirmo īsteno modernisma parādību mūzikas vēsturē. Šis ir apstrīdams vērtējums, taču nedrīkst nenovērtēt to novitāti, ko mūzikas pasaulē ienesa Debisī un Malarmē iedvesmas auglis. Pirms tam rakstītie Debisī simfoniskie opusi vērtējami kā tradicionāli, savukārt pēc "Fauna" nāk jau citā spirgtumā tapušās "Noktirnes", Rapsodija altsaksofonam, "Jūra", "Divas dejas" un "Attēli".

Arī opusu **"Spēles"** varētu uztvert kā autonomu simfonisko darbu, ja vien mēs nezinātu, ka pēc *Ballets Russes* vadītāja Sergeja Djagiļeva ierosinājuma Debisī to komponēja nelielam Vāclava Ņižinska baleta uzvedumam, līdz ar to žanra apzīmējums ir dejpoēma (*poème dansé*), un šis ir vienīgais balets, ko Debisī noveda līdz pilnīgai gatavībai (baletus "Hamma" un "Rotaļlietu kaste" pabeidza attiecīgi Koklēns un Kaplē). Pirmizrāde notika 1913. gada 15. maijā, tērpus un scenogrāfiju veidoja Leons Baksts, diriģēja Pjērs Montē (*Monteux*). Atsaucība nebija diez ko liela, pats komponists bija neapmierināts ar Ņižinska izdomātajām kustībām (kādā vēstulē Debisī ironiski runā par "žesta stilizāciju"), un piedevām visam divas nedēļas vēlāk notika Stravinska "Svētpavasara" pirmizrāde, kuras raisītais skandāls pilnībā aizēnoja "Spēļu" pirmizrādi — šis opuss atdzīvojās tikai 20. gadsimta vidū.

Sižeta uzmetums, ko saņēma Debisī, ir šāds. "Krēslas brīdis parkā. Noklīst tenisa bumbiņa. Viens jauneklis un divas jaunekles metas meklēt to. Lielo elektrisko laternu mākslīgā gaisma, kas izplata fantastisku mirgojumu ap viņiem, rosina pievērsties bērnišķām rotaļām: viņi spēlē paslēpes, ķircinās, cīkstās, bez iemesla dunkājas; nakts ir siltena; debesīs maigs dzidrums; jaunieši skūpstās. Bērnišķo burvestību pārtrauc kādas nezināmas, kacinoši spēlīgas rokas mesta tenisa bumbiņa. Pārsteigti un izbiedēti bērni pazūd naksnīgā parka dziļumos."

ROŽA

Budapeštā dzimušais Miklošs Roža ir visupirms pazīstams kā kinomūzikas komponists. Amatu viņam ierādīja Arturs Onegērs, kad neilgi pēc Leipcigas konservatorijas absolvēšanas Roža ieradās Parīzē, lai sāktu dzīvi kā "Parīzes komponists". Taču angažementu nebija, un Roža pārcēlās uz Londonu, kur veiksmīgā kārtā kļuva par leģendārā Aleksandra Kordas filmu pastāvīgo mūzikas autoru.

1940. gadā Miklošs Roža tika sūtīts komandējumā uz Kaliforniju, lai pabeigtu darbu pie mūzikas Kordas filmai "Bagdādes zaglis". Pašam par lielu pārsteigumu Roža kļuva par Holivudas filmu biznesa pārstāvi, izveidoja ģimeni un atlikušo pusgadsimtu sava šīszemes mūža tā arī nodzīvoja ASV. Kaut arī Ungārijā viņš atgriezās tikai vienreiz un uz neilgu laiku, Roža interesējās par to, kas notiek dzimtenē, 1956. gada notikumiem veltīja skaņdarbu un nezaudēja savu "ungāra sirdi", kā teicis diriģents Džons Maučeri.

Rožas **Koncertsimfonija** sacerēta no 1958. līdz 1963. gadam speciāli Jašam Heifecam un Gregoram Pjatigorskim — diviem instrumentālmūzikas ģēnijiem, kas tolaik dzīvoja Losandželosā netālu no Mikloša Rožas. Abi solisti bieži uzstājās kopīgos kamermūzikas koncertos un duetā spēlēja arī Brāmsa Dubultkoncertu.

Pirmais mēģinājums neesot bijis diez ko veiksmīgs. Abi meistari bija tik egocentrēti, ka vairāk uzmanības pievērsa tam, ko un cik daudz spēlē otrs. Skaņdarbs sākas ar čella solo. Heifecam tas likās par garu, un viņš teica — dod Gregoram četras taktis, ne vairāk, un tad es pārņemšu tēmu. Otrās daļas sākumā tas pats — atkal gara tēma čellam. Heifecs saka — vai tas nozīmē, ka man tagad jāstāv kā tādam idiotam? Pjatigorskis saka — jā, tev jāstāv kā idiotam un jāgaida. Galu galā Heifecs dabūja kompensāciju, kad tēma atgriežas.

Īstenībā tomēr abiem patika Rožas veikums. Otrā daļa jeb tēma un variācijas pēc Heifeca un Pjatigorska ierosinājuma abu solopartiju un stīginstrumentu orķestra (plus obojas un mežragi) versijā pat kļuva par autonomu skaņdarbu.

Ir uzskats, ka variāciju tēma balstās ungāru tautasmūzikā.

ČAIKOVSKIS

Pētera Čaikovska **Piektā simfonija** komponēta 1888. gada vasarā nelielā ciemā ar nosaukumu Frolovska. Kā rakstīts kādā atmiņu grāmatā, "tur bija senatnīga gaisotne, tur viņš bija pilnīgi viens, apkārt neviena vasarnieka, kurus komponists stipri necieta, tur bija neliels dārzs un dīķītis ar mazu saliņu, pavisam tuvu mežs, bet aiz dārza pavērās skats uz Krievijas vidienei tik raksturīgajiem plašumiem, ko Pjotrs Iļjičs mīlēja vairāk par visiem Šveices, Kaukāza vai Itālijas krāšņumiem." Komponists liekas pavisam apmierināts ar simfonijas tapšanu un augusta sākumā kādā vēstulē atzīst, ka šī nu nepavisam nebūšot sliktāka par iepriekšējām simfonijām.

Tā paša 1888. gada novembrī autora vadībā notiek viņa Piektās simfonijas pirmatskaņojums. Publika un tuvākie kolēģi, arī vienmēr kritiskais Taņejevs, ir sajūsmā, turpretim kritiķi ļauj vaļu nopēlumiem: vienam nepatīk instrumentācijas, viņaprāt, lētie efekti, citam neder, ka tik nopietnā darbā kā simfonija ieviesti vairāki nepiedodami vieglprātīgi valši. Kopīgais atzinums — Čaikovskis pagalam izrakstījies. Nestrīdēsimies ar kritizētājiem, tikai atgādināsim, ka tobrīd vēl nav tapusi ne opera "Pīķa dāma", ne baleti "Riekstkodis" un "Apburtā princese", nerunājot par Sesto simfoniju.

Kad Čaikovskis parādījis savu jauntapušo Piekto simfoniju ārpus Krievijas robežām, arī viņš pats sāk ticēt, ka darbs ir pilnīgi neizdevies. Vēl kādus mēnešus vēlāk viņš pat grib iznīcināt to, bet tas diemžēl nav iespējams, jo simfonija vēl pirms atskaņošanas tikusi nodrukāta un izdota. 1889. gada pavasarī Čaikovskis diriģē simfonijas atskaņojumu Hamburgā, un grandiozie panākumi atkal atdod vienmēr čīkstīgajam,

straujām noskaņojumu maiņām pakļāvīgajam komponistam pašapziņu. Piektās simfonijas vieta tomēr ir nevis krāsnī, bet koncertzālē.

Opuss sākas ar spēcīgu, atmiņā labi paliekošu motīvu. Pirmās daļas sākumā tas skan minorā, bet ceturtās daļas sākumā – mažorā. Šis pats motīvs arī triumfāli vainago visu lieldarbu. Piektās simfonijas otrā daļa slavena ar mežraga solo – šodien klausāmies, kā tas izskan LNSO pirmā mežraga Artūra Šulta sniegumā. Savukārt simfonijas trešā daļa ir brīnišķi viegls valsis *à la* čehoviska jaunības mīlas trauksme, lauku muižnieka nams ar kolonnām piekalnē aiz bērzu birzs, mēness stiklotas vasarnīcas logā un ievārījuma trauks līdzās tējas tasei.

Tekstus sagatavoja Orests SILABRIEDIS

EVA BINDERE ir viena no Latvijas spožākajām vijolniecēm – soliste, kamermūziķe, orķestra koncertmeistare, *Trio Palladio* dalībniece, JVLMA profesore, Lielās mūzikas balvas 2016 laureāte.

Eva ir docētāja *Accademia Perosi Biella*, regulāri sniedz meistarklases Jervi akadēmijā Pērnavā un *Collegium Music Schloss Pommersfelden*.

Pirmās vijoles krēslā vadījusi "Bergenas filharmoniķus", Tallinas kamerorķestri, Konstancas "Dienvidrietumvācijas filharmoniķus", *Sinfonietta Basel*, Bāzeles kamerorķestri, *Amsterdam Sinfonietta*, *Camerata Bern* un "Maskavas solistus".

Kameransambļos muzicējusi ar Pjēru Amojālu, Reno Kapisonu, Antuānu Tamestī, Maksimu Risanovu, Žerāru Kosē, Jojo Ma, Gotjē Kapisonu, Mario Brunello, Borisu Pergamenščikovu, Katju Skanavi, Leifu Ūvi Annsnēsu, Martinu Štatfeldu, Aleksandru Meļņikovu un Martinu Helmhenu.

Eva bijusi ilggadēja *Kremerata Baltica* pirmā vijole (1997–2012). Ar šo orķestri uzstājusies visā pasaulē, spēlējot arī duetos un kameransambļos ar Gidonu Krēmeru. Kopā ar *Kremerata Baltica* kolēģiem izveidoja stīgu kvartetu *Euphonia*, kas ir Lielās mūzikas balvas laureāts.

KRISTĪNE BLAUMANE ir viena no ievērojamākajām latviešu čellistēm, kas darbojas gan kā soliste, kamermūziķe un augsta līmeņa orķestra mūziķe. Divkārtēja Lielās mūzikas balvas

laureāte. *Trio Palladio* mūziķe. Spēlējusi solo ar orķestriem Latvijā, kā arī ar Bāzeles kamerorķestri, *Kremerata Baltica* u. c.

Kopš 2007. gada Kristīne ir Londonas filharmoniskā orķestra čellu grupas koncertmeistare. Vairākus gadus bija pirmais čells orķestrī *Amsterdam Sinfonietta*.

Kopā ar vijolnieku Romanu Mincu un altistu Maksimu Risanovu Kristīne Blaumane savulaik nodibināja *Trio ASCH*, kas galvenokārt uzstājies Lielbritānijā. Viņa koncertējusi arī Vācijā, Nīderlandē, Izraēlā un citviet pasaulē. Kameransambļos sadarbojusies ar Īzaku Sternu, Gidonu Krēmeru, Jojo Ma, Leifu Ūvi Annsnēsu, Tatjanu Grindenko u. d. c.

AINĀRS RUBIĶIS ir Eiropā, ASV, Krievijā un Austrālijā pieprasīts operu un simfonisko orķestru diriģents. Kopš 2018. gada — Berlīnes Komiskās operas muzikālais vadītājs. Lielās mūzikas balvas 2019 ieguvējs kategorijā "Par izcilu interpretāciju".

No 2012. līdz 2014. gadam Ainārs bija Novosibirskas Valsts akadēmiskā operas un baleta teātra mākslinieciskais vadītājs un galvenais diriģents. Iestudējis un diriģējis vairākas izrādes Maskavas Lielajā teātrī ("Boriss Godunovs", "Nāra"), Barselonas *Liceu* teātrī ("Karmena"), Oberammergavas *Passionstheater* ("Nabuko", "Klīstošais holandietis"), Čikāgas Liriskajā operā ("Karmena"), Bāzeles teātrī ("Likteņa vara"), Somijas Nacionālajā operā ("Traviata"), Velsas Nacionālajā operā ("Jevgeņijs Oņegins"). Latvijas Nacionālajā operā Ainārs 2014. gadā iestudēja Kristapa Pētersona operu "Mihails un Mihails spēlē šahu" (kopā ar diriģentu Atvaru Lakstīgalu) un 2016. gadā — Čaikovska operu "Jevgeņijs Oņegins".

2013. gadā Novosibirskā ar lieliem panākumiem tika izrādīts Aināra Rubiķa vadītais Leonarda Bernsteina "Mesas" iestudējums, kas atnesa "Zelta masku" Aināram kā labākajam diriģentam. Otro reizi šo apbalvojumu Rubiķis saņēma 2020. gadā par "Nāras" iestudējumu Maskavas Lielajā teātrī.

EVA BINDERE is one of Latvia's most brilliant violinists – soloist, chamber musician, orchestra's concertmaster, member of Trio Palladio, professor at Jāzeps Vītols Latvian Academy of Music, winner of the 2016 Grand Music Award of Latvia.

She is a lecturer at Accademia Perosi Biella, regularly gives master-classes at the Järvi Academy in Pärnu and Collegium Music Schloss Pommersfelden.

Eva has been the guest leader of Bergen Philharmonic Orchestra, Tallinn Chamber Orchestra, Sudwestdeutsche Philharmonie Konstanz, Sinfonietta Basel. She has also led Kammerorchester Basel, Amsterdam Sinfonietta, Camerata Bern and Moscow Soloists in collaboration projects.

Eva Bindere has special affinity for chamber music making and has

performed in partnership with Pierre Amoyal, Renaud Capucon, Hagen Quartet, Boris Garlitsky, Antoine Tamestit, Maxim Rysanov, Gerard Causse, Vladimir Mendelssohn, Yo Yo Ma, Gautier Capucon, Mario Brunello, Boris Pergamenshikov, Katia Skanavi, Leif Ove Andsnes, Martin Stadtfeld, Alexander Melnikov and Martin Helmchen.

For many years, Eva was the first violin of *Kremerata Baltica* (1997–2012). She has performed with the orchestra all over the world, playing as a duo partner and in chamber ensembles with Gidon Kremer.

KRISTINA BLAUMANE is one of the most prominent Latvian cellists, performing as a soloist, chamber musician, and a highly skilled orchestral musician. She has played solos with orchestras in Latvia, as well as with the Basel Chamber Orchestra, *Kremerata Baltica* and others.

At the age of 22, she became the principal cello of Amsterdam Sinfonietta, where she worked until 2010, and since 2007 she has been the leading cellist in the London Philharmonic Orchestra. Kristina Blaumane has received the Latvian Grand Music Award twice, in 2005 and 2007.

Together with violinist Roman Mints and violist Maxim Rysanov, Kristina Blaumane founded the trio ASCH, performing mainly in the UK, including at Wigmore Hall and Purcell Room. She has also given concerts in Germany, the Netherlands, Israel, etc. Meanwhile, in Latvia, Blaumane joined forces with violinist Eva Bindere and pianist Reinis Zariņš in *Trio Palladio*. In chamber ensembles, she has also collaborated with musicians such as Isaac Stern, Gidon Kremer, Yo-Yo Ma, Leif Ove Andsnes, and Tatiana Grindenko. Several works have been dedicated to this renowned interpreter of contemporary music by Pēteris Plakidis, Kristaps Pētersons, Dobrinka Tabakova, and others.

AINĀRS RUBIĶIS is a symphony orchestra and opera conductor sought-after in Europe, the USA, Russia, and Australia. Music director of the Komische Oper Berlin since 2018.

Ainārs Rubiķis was the music director and chief conductor at the Novosibirsk State Academic Opera and Ballet Theatre from 2012 to 2014. He has conducted productions at the Moscow Bolshoi Theatre (*Boris Godunov*, *Rusalka*), Liceu Opera in Barcelona (*Carmen*); Passionstheater in Oberammergau (*Nabucco*, *Der fliegende Holländer*), Lyric Opera of Chicago (*Carmen*), Theater Basel (*The Force of Destiny*), Finnish National Opera (*La traviata*), Welsh National Opera (*Eugene Onegin*).

Ainārs staged Tchaikovsky's opera *Eugene Onegin* in 2016 at the Latvian National Opera, where he also produced Kristaps Pētersons' opera *Mikhail and Mikhail Play Chess* with conductor Atvars Lakstīgala in 2014.

The production of Leonard Bernstein's *Mass* in Novosibirsk in 2013 was tremendously successful, earning the Golden Mask award for Ainārs as best conductor. The second time he was awarded in 2020 for *Rusalka* production.

Ainārs Rubiķis has been the leader of several renowned amateur choirs in Latvia, he is former assistant conductor of the Latvian Radio Choir.

LNSO ŠOVAKAR | LNSO TONIGHT

Pirmās vijoles | I violins
Raimonds Ozols, Sandis Šteinbergs, Aleksejs Bahirs, Nellija Sarkisjana, Inese Štrāle, Aija Frišenfelde, Liene Neija-Kalniņa, Indulis Cintiņš, Oskars Siliņš, Andrejs Jegorovs, Arta Lipora

Otrās vijoles | II violins
Ilze Pence, Daina Birzniece, Beāte Račko, Tatjana Ostrovska, Raimonds Melderis, Anete Liberte, Ilze Ābola, Liene Briede, Undīne Cercina, Lelde Zaržecka, Ilze Tomaševska

Alti | Violas
Arigo Štrāls, Ināra Brīnuma, Liene Martinsone, Katrīna Krašauska-Krauze, Inga Ozoliņa, Einārs Roževics, Lauma Visendorfa, Tatjana Ļebedeva, Jevgenija Gorbunova, Ingars Ģirnis

Čelli | Cellos
Diana Ozoliņa, Lolita Lilje, Mareta Prikule, Jānis Rinkulis, Zane Guļāne, Ainārs Paukšēns, Nadežda Jeraševa, Mārtiņš Turss

Kontrabasi | Double basses
Oskars Bokanovs, Viktors Veļičko, Kristaps Pētersons, Dzintars Sabļins, Alise Broka, Dāvis Vilks

Flautas | Flutes
Tommāso Pratola, Ilze Urbāne, Evelīna Lašketa, Maija Zandberga

Obojas | Oboes
Mārtiņš Dovmanis, Dainis Cimermanis, Jana Zeļenska, Evelīna Bokša

Klarnetes | Clarinets
Mārtiņš Circenis, Anna Gāgane, Sigurds Lallo, Anna Marija Kubecka

Fagoti | Bassoons
Jānis Semjonovs, Normunds Zvejnieks, Raimonds Gulbis, Reinis Burkins

Mežragi | Horns
Artūrs Šults, Mārcis Kalniņš, Kārlis Rērihs, Daniels Sabanskis

Trompetes | Trumpets
Armands Zaubergs, Edgars Bārzdiņš, Dāvis Sedols, Jānis Frīdenfelds

Tromboni | Trombones
Kaspars Majors, Artūrs Hrustaļovs, Māris Zondaks

Tuba | Tuba
Jānis Retenais

Sitaminstrumenti | Percussion
Edgars Saksons, Uģis Krūskops, Edvards Paulis Muzikants, Mikus Bāliņš

Arfa | Harp
Inita Neilande

Klavieres | Piano
Mārtiņš Zilberts